

toe niet mogelijk, terwijl constante verlichting het opengaan ook niet tegenhoudt.

Mirabilis Jalapa L. De kem-bang poekoel ampat is welbekend en is dezelfde, die in Europa gekweekt wordt onder den naam wonderbloem. Ze hoort ook weer thuis in tropisch Amerika.

Hier in Bandoeng openen zich de bloemen inderdaad, zooals de naam aangeeft, omstreeks 4.— uur, gewoonlijk te ± 16.30 , terwijl ze den volgenden morgen zich om 9.— uur weer sluiten (in Europa gaan ze 's avonds open). Het opengaan hangt weer af van het moment van het donker worden op den vorigen avond, zoodat we dus bij dezen nachtbloeier hetzelfde mechanisme vinden als bij de eerst besproken dagbloeiers. Overigens zou men kunnen opmerken, dat de bloem van het bekende type nachtbloemen in meer punten afwijkt, o. a. door de roode kleur. Dit laatste schijnt echter voor vlinders niet onoverkomelijk te zijn, zooals uit proefnemingen gebleken is. De plant vormt rijkelijk zaad, dat niet door zelfbevruchting ontstaan kan zijn.

Fig. 6. *Marica gracilis* HERB.

(Wordt vervolgd).

L. V. D. PIJL.

„KOKKI”

Allereerst zij medegedeeld dat „Kokki” geen kokki is, maar een rangkok of eigenlijk een jaarvogel (*Rhytidoceros undulatus*), bobosan, zooals de Javanen hem noemen. We zagen hem in de dessa en nadat we den eigenaar gepolst hadden over hetgeen het dier alzoo at, ging hij voor enkele guldens in onze handen over.

„Kokki” was toen op enkele plekjes na reeds goed in de veeren. Zijn snavel was echter — hoewel al van geduchte afmeting — nog zacht en groenachtig van kleur.

De eerste dagen hielden wij „Kokki” in een ruime kooi, maar reeds spoedig kreeg hij de vrijheid om gekortwiekt op het erf rond te loopen. Hij maakte nooit verre uitstapjes want al gauw had hij in de gaten waar zijn eten vandaan moest komen en daar „Kokki” eigenlijk steeds honger had, zooals het een jongen vogel betaamd, bleef hij liefst in de buurt van de goedang. De enkele keeren dat hij buiten onzen tuin ging, kroop hij in den koffieaanplant waar hij wel eens moeilijk te vinden was. Riepen wij hem dan een paar keer bij zijn naam, dan liet hij — vooral als zijn maag een woordje meesprak — zich wel verleiden om terug te roepen, zoodat we meteen wisten waar hij zat.

Een jonge jaarvogel is een eigenaardig dier. Zijn lichaam heeft, hoewel reeds groot van afmeting, niet die forsche gestalte als dat van een oud exemplaar. Zijn snavel ziet er nog week uit, zonder eenige verhevenheid. De zijkanten van den kop, de onderkant van zijn hals en de staart zijn spierwit. De bovenkant van den kop, die met lange haarachtige veeren voorzien is, welke een achterwaarts neerhangende kuif vormen, is licht rood-bruin, de groote kale oogleden met een kring van stijve zwarte haartjes zijn vleeschkleurig en de keelzak is licht geel met een leikleurigen dwarsband.

Volgens VAN BALEN is de keelzak bij het volwassen wijfje geheel blauw gekleurd; bij jonge dieren bestaat dit verschil in het geheel niet. Ook is bij de wijfjes, die iets kleiner zijn dan de mannelijke exemplaren, op ouderen leeftijd de onderkant van den hals zwart. Het overige lichaamsdeel is zwart met groenachtige tint en verder is „Kokki” gezegend met een stel grauwe binnenwaarts staande voeten. Naar gelang hij over dit jeugdig stadium heenkwam, werd zijn gestalte forscher, kreeg de witte kleur van keel en kop een gelig tintje en werd de licht rood-bruine kuif ook donkerder. Toch had hij nog de gewoonte van de jonge vogels om bij het eten een aanhoudend en hard zingend geluid te laten hooren, iets wat hij nu op ouderen leeftijd niet meer doet.

Wat zijn maaltijden betreft, hij kreeg voornamelijk katès, waarvan hij wel haast elken dag een heele verorberde, afgezien nog van de noodige pisangs en balletjes gekookte rijst. Terloops wil ik hier even melding maken van het feit, dat hij zijn voedsel niet in de keelzak bewaart, zooals in BREHM en VAN BALEN staat vermeld. Hij slikt al zijn eten meteen door. Wèl blijft soms een gedeelte daarvan in zijn keel zichtbaar, wat niet te verwonderen is als men nagaat, dat hij wel drie of vier pisangs achter elkaar en in hun geheel naar binnen werkt!

Hij is een buitengewoon goed vanger; hij heeft liefst dat men hem zijn eten toegooit en slikt alles zonder het te verkleinen op.

Nu ik het toch over zijn maaltijden heb, zal ik maar meteen zijn menu opnoemen. Eigenlijk is het maar heel kort, hij eet: alles. Zijn oorspronkelijk voedsel bestaat voornamelijk uit sappige boschvruchten, o. a. *Ficus*-vruchten, maar laat hem geen jonge vogeltjes vinden! Met een zwaaitje worden ze eerst de lucht in geslingerd, om vervolgens onder het uitstooten van een rauw „ngok” in zijn keelgat te verdwijnen. In gevangenschap eet hij vruchten (pisang, katès, perzikken, o. a.), gekookte rijst en aardappelen (hij lust ze ook wel gebakken en met biefstuk), vleesch (rauw, gekookt, afval van geslachte kip, e.d.), brood (beter gezegd: sandwiches, want er mag niet het minste stukje korst aan zitten), croquetjes, pannekoeken en verder wat hij zoo in den tuin vindt als een slakje, een wormpje of andere lekkere hapjes, tot bloemen van *Centrosema* toe!

Hij heeft echter ook zijn nukken, want soms vertikt hij het plotseling iets te eten wat hij steeds met smaak verorberd heeft en geeft hij de voorkeur aan een ander kostje.

Hij eet heel veel, wat ook niet te verwonderen is, want hij heeft een stevig lichaam te onderhouden, dat van snavel- tot staartpunt ruim 1 meter lang is.

Ik schatte dat „Kokki” omstreeks Januari 1929 het levenslicht aanschouwde, eenige maanden voor wij hem kregen en circa een jaar daarna begonnen bij hem de veranderingen te komen, waaraan hij zijn naam „jaarvogel” te danken heeft. Een Javaansche fabel wil, dat de jaarvogel elk jaar een verhoogde overdwarse-plooi op zijn bovensnavel krijgt en een feit is het, dat bij deze vogels een groot

verschil in het aantal plooiën te constateeren valt, met volgens VAN BALEN een maximum van negen.

De eerste plooi begon zich omstreeks tien maanden na zijn geboorte te demonstreeren, doordat, bij zijn voorhoofd te beginnen, zich een donkere dwarsband vormde, die zich steeds meer naar voren verplaatste, terwijl de snavel daar achter een doorlopende verhooging toonde. Op bijna de helft van de snavelengete verdween deze band en daarmee was de eerste plooi gevormd. Spoedig daarop vertoonde de band zich weer aan den snavelwortel en thans vormt zich — dus na schatting 17 maanden na de geboorte — reeds een tweede plooi, welk proces wel over een maand of twee zal zijn afgelopen. Ook de snavel zelf groeit in de lengte mee, waardoor plaats wordt gemaakt voor de zich steeds vormende plooiën. Zoo blijkt die Javaansche fabel, hoewel niet geheel juist, toch een grond van waarheid te bevatten.

Een tweede eigenaardigheid van „Kokki” is zijn keelzak. Reeds zeide ik, dat deze niet, zooals in diverse werken vermeld staat, een tijdelijke bewaarplaats voor voedsel is, maar mijns inziens een resonantie-blaas (als bij de kikvorschen) moet zijn, waardoor het dier in staat is een zeer ver hoorbaar geluid uit te stooten.

Wie in de buurt van de groote bergbosschen woont, waar die dieren hun verblijf hebben, zal zich ongetwijfeld aangetrokken voelen tot deze groote vogels, die steeds rusteloos in paren of soms in troepjes van vier of vijf stuks van den eenen boom naar den anderen vliegen met een krachtig gedruisch van hun vleugels en elkaar aanhoudend toeroepen met een diep en galmend „ngok”.

Het nest van den jaarvogel is evenals dat van de andere soorten neushoornvogels in een hollen boom; de opening ervan is met klei en uitwerpselen dichtgemetseld op een kleine, smalle spleet na, waardoor het wijfje haar snavel kan steken om

Fig. 1. „Kokki”, de jaarvogel.

haar voedsel in ontvangst te nemen. Elke Javaan weet U met beslistheid te vertellen, dat dit dichtmetselen van het nest pure jalouzie van den echtgenoot is, die in geval hij bedrogen denkt te worden er zelfs niet tegen op ziet om ook die kleine opening te sluiten waardoor zijn ontrouwe wederhelft den hongerdood sterft. Aannemelijker dan voorgaande verklaring is, dat het dichtmetselen een questie van bescherming is, ofschoon ook hier nog wel wat tegen te zeggen valt, want het wijfje is toch „mans” genoeg om stevig van zich af te pikken. Ik ben helaas nog nooit in de gelegenheid geweest om op te merken, wat er gebeurt als de jongen het ei verlaten hebben; of de moeder het nest pas openbreekt en verlaat als de jongen groot genoeg zijn om haar naar buiten te volgen, of dat ze dadelijk na het uitkomen der jongen het nest verlaat

Fig. 2. „Kokki” maakt toilet.

en dat de ouders om beurten hun kroost bewaken, of dat het nest na het verlaten weer op dezelfde wijze wordt dichtgemetseld.

Eens heb ik het nest van een echte rangkok (*Buceros silvestris*) gezien, doch de boom waarin het zich bevond, werd in mijn afwezigheid omgekapt en de aanstaande moeder met twee eieren eruit gehaald. De oude vogel weigerde in gevangenschap alle voedsel; de twee eieren werden onder de kip gelegd en ziet, na verloop van een week kwam één ei uit. Het jong was misschien maar zeven of acht cm lang en leek wel uit een velletje van dun doorschijnend rubber met een gelatine-achtige inhoud te bestaan. Een lang leven was dit arme beestje niet beschoren; het stierf reeds na een paar dagen na alle voedsel (katès) geweigerd te hebben.

Hoewel de naam „Kokki” aan een vrouwelijk wezen doet denken, lijkt mij dit

dier toch eerder een „hij” te zijn vanwege zijn metsel-allures. Hij heeft een zwak voor gaten in taluds of houtwerk, dat door de rajaps is aangetast. Dan kan hij zich een heelen tijd vermaken met een kluitje klei, een stukje eten uit zijn voederbak of iets dergelijks op te nemen en het met snelle zijwaartsche bewegingen van zijn snavel tegen het gat te plakken. Echter is die metselarij nooit erg stevig en als hij na een half uurtje naarstig werken met een scheeven kop naar de resultaten kijkt, komt hij tot de ontdekking, dat het toch eigenlijk niets gedaan is en hipt hij mistroostig weg om ergens op een houtstapel zijn toilet in orde te gaan maken en zijn snavel schoon te schuren.

„Kokki” is erg leerzaam; gaat mijn vrouw bijvoorbeeld met de sleutels naar de goedang, dan heeft hij dit dadelijk in de gaten en is er als de kippen bij om een worteltje of een perzik uit de groentenmand op te slokken. Ook onder het eten zit hij altijd op de balustrade voor de kamerdeur, want hij weet heel goed, dat hij niet naar binnen mag. De drempel is de uiterste grens tot waar hij mag komen en zelden overschrijdt hij haar. In den regel wordt zijn geduld en goed gedrag beloond met een lekker hapje, dat hij gulzig naar binnen slokt.

Als zijn maag gevuld is, begint „Kokki” teedere gevoelens voor zijn verzorgers aan den dag te leggen en als hij dan over zijn kuif en nekveertjes wordt gestreken, neigt hij zijn kop steeds dieper tot deze op je schoot ligt, terwijl hij met zijn groote oogen vraagt om maar steeds meer te worden aangehaald, om vooral de schachtjes van de nieuwe veertjes af te trekken, want dit is toch zoo'n zalig gevoel! En als tegenprestatie tracht „Kokki” plotseling vol ijver een klein, somtijds zelfs een denkbeeldig vuiltje als een sproet, van je hand af te pikken. Daarna schudt hij zijn veeren eens uit, hipt zijwaarts een eindje verder over de balustrade en gaat met zijn kop tusschen de hoog opgetrokken „schouders” zitten denken aan de genoegens van zijn bestaan.

Valsch is „Kokki” niet; weliswaar heeft hij buien, dat hij je hand nogal hard met zijn grooten snavel beetpakt of onverwachts je oorlelletje een gevoigen knauw geeft, maar dit is meer uit speelschheid.

Ook zijn nieuwsgierigheid is vaak grappig. Overal zit hij met zijn neus bij; hij gaat hoog op zijn kromme pootjes staan, rekt zijn hals nog zoo ver mogelijk uit en gluurt in elken emmer, die ergens wordt neergezet. Wil hij iets heel goed bekijken, dan draait hij zijn kop op zij en fixeert met een oog scherp het voorwerp zijner belangstelling.

Als het regent zit „Kokki” ergens heel stil in elkaar gedoken voor zich uit te staren en laat de straaltjes water langs zijn vleugels neerglijden. Eens leek het wel of „Kokki” plotseling gek was geworden: bij de eerste regendroppels keek hij heel belangstellend naar de donkere lucht en toen eensklaps de bui losbrak, sprong en hupte hij als een volslagen idioot in het rond, gleed op zijn buik met uitgespreide vleugels over het gras heen en weer, kortom, stelde zich aan als een jonge geit in Mei.

Met den tuinjongen kan hij het uitstekend vinden en vooral als er gepatjold wordt, vereert hij hem vaak met zijn gezelschap. Er komen dan ook zóoveel verrassingen uit den grond: een slakje, een kever of een worm, die allen al gauw den weg naar zijn maag vinden; een wit steentje of een worteltje of een bamboestokje van de jonge plantjes zijn voorwerpen waarmede hij ook tijden bezig kan zijn. Ze worden opgepakt, in de lucht geslingerd en weer opgevangen tot hij er genoeg van heeft of naar zijn nachthokje wordt gebracht.

En zoo slijt „Kokki” zijn dagen en ik geloof, dat er aan zijn geluk niets ontbreekt dan misschien . . . een tweede „Kokki”, een vriendinnetje en deelgenoot in zijn lot.

Fig. 3. „Kokki” wil geliefkoosd worden.